

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

АМО "Кижингинский район"

МБОУ Ушхайтинская начальная школа-детский сад

Батомырнова Б.Р.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Түрэлхи хэлэн»

для 4 класса начального общего образования
на 2023-2024 учебный год

Составитель: Бальжинимаева Бальжидма Намсареевна
учитель начальных классов

у Ушхайта 2023

Тайлбари бэшэг

Рабочая программа по родной литературе составлена на основе следующих нормативно-правовых и инструктивно-методических документов:

1. Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 г. №1897 «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования».
2. Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 29.12.2014 г. №1897 «О внесении изменений в приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 г. №1897 «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования».
3. Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 31.03.2014 г. №253 «Об утверждении федерального перечня учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования».
4. Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 08.03.2015 г. №576 «О внесении изменений в федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 31 марта 2014 №253».
5. Закона Республики Бурятия от 10 июня 1992 г. №221-ХП «О языках народов Республики Бурятия» (с изменениями и дополнениями);
6. Приказа МОиН РБ от 26.06.2015 г № 02-16/2100 «Об опубликовании примерных ООП НОО и ООО и организации преподавания бурятского языка и литературы в общеобразовательных организациях Республики Бурятия»;
7. Учебный план МБОУ Ушхайтинская начальная школа-детский сад
8. Положение о рабочей программе МБОУ Ушхайтинская начальная школа-детский сад

Ямаршье арадай хэлэн өөрэ байдалаараа, ниитэ үүргээрээ онсо удхатай. Хэлэн гээшэ хүнүүдэй хоорондоо харилсаха, бэе бээдээ нүлөөлхэ, эрдэм ухаа үзэхэ, ойлгожо абаха хэрэгсэл, арадай соёл болбосорол хадагалаад байһан гуламта, хүн бүхэнэй, арад бүхэнэй, өөрэ һанал бодол харуулһан түхэл болоно, тиихэдэ арад бүхэнэй уран зохёол түрэл хэлэн дээрэ бэшэгдэнэ. Тиимэһээ һургуулида үзэгдэдэг предметүүд соошье хэлэн өөрын һууритай.

Эхин хургуулида үзэгдэдэг буряад хэлэн хадаа бүхэлийн нэгэ хубинь, нүгөөдэ шатада үзэгдэдэг буряад хэлэнтэй холбоотой. Дунда хургуулида буряад хэлэ үзэхэдөө хурагша бүхэн түрэл хэлэн дээрэ аргагүй найнаар уншажа, зүбөөр бэшэжэ,сэбэр ульгамаар хэлэжэ, хүнэй хэлэһые абаһаар хүнгэнөөр ойлгожо абаха шадабаритай, тиихэдэ буряад хэлэнэй теории мэдэхэ болоод гараха аргатай.

Эхин хургуулида үзэгдэхэ буряад хэлэн дунда хургуулийн буряад хэлэнэй удхатай тааруу, энэ нэрлэгдэһэн шадабаринуудай үндэһэ хуури хүгжөөхэ уялгатай, тодорхойлбол, үхибүүн түрэлхи хэлэеэ мэдэхэ, буряад хэлэтэй буряад хүн гээшэб гэжэ бээ мэдэрхэ, хэлэлгээ хүгжөөхэ зорилготой.

Эхин хургуулида үзэгдэдэг буряад хэлэнэй **гол зорилго:** түрэл буряад хэлэн дээрэнь бэшүүлжэ, уншуулжа, харилсуулжа хургаха; түрэлхи хэлэн гэхэн наукатай танилсуулха.

Эхин классуудта түрэл хэлэ зааха **тодорхой зорилгонууд** гэхэдэ:

- 1.Хэлэн ухаан хоёрой хоорондо нягта холбоотой байдаг дээрэһээ үхибүүдые түрэл хэлэндэнь хургахадаа. тэдэнэй ухаан бодолые хүгжөөхэ, баяжуулха.
- 2.Хурагша бүхэниие зүбөөр , уран гоёор, удхыень ойлгон уншаха дадалтай болгохо.
- 3.Түрэл арадай ёһо заншалнуудые болон сэсэн мэргэн хургаалнуудые ойлгуулха.
- 4.Эхэ орондоо, түрэлхэн тоонто нютагтаа, түрэл хэлэндээ, арад зондоо, бэшэһые үндэһэтэндэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ.
- 5.Хурагшадай аман хэлэлгы хэшээл бүхэндэ баяжуулангаа, тэдэниие эли тодоор, литературна хэлэн дээрэ хэлүүлжэ, ханал бодолыень алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха мэтэ.

Литературна уншалгын гол удха

Эхин шатын болон дунда хургуулийн эхин классуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа *гол шухала гурбан бүлэгһөө* бүридэнэ:

1. Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
2. Фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
3. Литературна уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгүүд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэһэ хуури дээрэ бэелүүлэгдэхэ болоно. *Хэшээлдээ «Түрэлхи хэлэн» гэжэ ном барина.* Авторнууд: С.Ц. Содномов, О.В.Ринчинова: 4-дэхи класста уншаха ном. Нэгэ хубитай- Улаан – Үдэ, «Бэлиг» хэблэл,2019 он; Буряад уласай болбосоролой болон эрдэм ухаанай яаман баталһан.

Эхин класста үзэгдэхэ буряад хэлэнэй шэнэ программа хадаа мүнөөнэй шэнэ ФГОС-ой эрилтэдэ харюусамаар зохёогдоһон байна. Буряад хэлэнэй программа үхибүүдэй наһанда, хүгжэлтэдэнь таарамжатайгаар зохёогдоһон байха. Эхин шатада шэнэ эрилтэнүүд табигдана. Тэдэ эрилтэнүүд үхибүүдые хүмүүжүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ гүрэн түрын харасын ондоо болоһониёе харуулна.

Тус программын гол шэглэлнүүд гээшэ хадаа иимэнүүд:

1. Уншаха шадабаритай болгохо.
2. Харилсаха шадабаритай болгохо

Һуралсалай түсэб соо энэ предметэй байра найруулан бэшэлгэ.

Описание места учебного предмета в учебном плане

Һуралсалай жэл соо 68 час үгтэнэ.

1-дэхи четверть – 16 час

3-дахи четверть – 20 час.

2-дохи четверть - 16 час

4- дэхи четверть - 16 час

Содержание учебного предмета («Түрэлхи хэлэн» программын гол бүлэгүүд):

№	Гол бүлэгүүд	Саг
1	Түрэлхи хэлэн, түрэнхэн дайда	5
2	Хэшэгээр баян намар	4
3	Арадай аман зохеол	10
4	Литературна онтохонууд	9
5	Үбгэн буурал үбэлнай	7
6	Арадай баатар Гэсэр	4
7	Сагаалган – манай һайндэр	6
8	Айлшан хабар	5
9	Уран зохёолшод – үхибүүдтэ	11
10	Сэсэгтэ зун	5
11	Жэл соо үзэхэнөө дабталга	2
		68 саг

Литературна уншалгын гол удха

Бага наһанай үхибүүдые эрдэм бэлигтэ хургаха, алишые талаһаа болбосорон хүгжөөхэ, ажабайдалай үргэн замда өөрынгөө арга боломжонуудые хэрэглэжэ шадаха хүсэд дүүрэн дадалнуудые олгуулха зорилготой хуралсалай системэ болоно. Энэ хуралсалай гол зорилго хадаа үхибүүн бүхэниие хүгжөөн хургаха, тэдэнэй мэдэсэ, шадабари, дүй дүршэлнүүд хурагшадай хүгжөөлгын үндэһэ хуури боложо үгэхэ зэргэтэй.

Хэлэн болбол арадай хүгжэлтын нэгэ хуби болоно. Түрэл хэлээ шуудалжа, эрдэм мэдэсээ үргэдхэхын тула хурагшад ямар шалтагаанаар хэлээ мэдэхэб, хэлэнэй удха ямар байхаб гэжэ тодорхой мэдэрэлдэ абтаха ёһотой. Харин зүбөөр хэлэжэ хурахын тулада үхибүүд юун тухай хэлэхээ, ямар үгэнүүдые хэрэглэн, хөөрэлдөө үнгэргэхэб гэжэ мэдэхэ шухала.

Эхин хургуулийн шухалын шухала зорилго хадаа үхибүүдые хайнаар уншуулжа, зүбөөр хэлүүлжэ ба бэшүүлжэ хургаха; арадынгаа аман уран зохёолдо, Эхэ орондоо, түрэн тоонто нутагтаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшые яһатанда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ; арад зонингоо хайн хайхан ёһо заншалнууд ба сэсэн мэргэн хугаалнуудые ойлгуулха г.м.

Дээрэ хэлэгдэһэн зорилгонуудые бээлүүлхэ хэрэгтэ хэлэнэй үүргэ сэгнэшэгүй.

Эхин шатын болон дунда хургуулийн эхин классуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа *гол шухала гурбан бүлэгһөө* бүридэнэ:

1. Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
2. Фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
3. Литературна уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгүүд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэһэ хуури дээрэ бээлүүлэгдэхэ болоно.

Личностные, метапредметные и предметные результаты освоения содержания учебного предмета

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) - өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно).

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- Багшатаа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- Хэшээлдээ юу хэһэнэ хойно хойноһоонь тоолохо;
- Юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ (прогнозировать)
- Өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал багшатаа сугтаа урид зохёогдоһон тусхай критеринүүдээр шалгах;
- Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Оршон тойрониё шуудалха шадабари (познавательные УУД):

- Номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгтэй үүргэ ойлгохо);

- Зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;
- Багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;
- Үгөөр хэлэгдэн ойлгосо схем,таблица,модель болгохо,тийн нөөргөн модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэх;
- Текстын удха дамжуулха.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- Өөрынгөө нанаг бодол аман хэлэлгээр ,тихэдэ багахан текст зохёож,бэшгэй хэлэлгээр харуулха;
- Хажуудахи хүнүүдэ шагнаха,тэдэнэй хэлэнэни ойлгохо;
- Уран гоёр уншаха, хөөрэх;
- Классайнгаа үхибүүдтэй,багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэх, ямар журамууды сахиа тухайгаа элсэх;
- Хоёр хоёроороо, бүлэг бүлгөөр хүдэлх, тийхэдэ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха; ударидагшын, даабари, дүүргэгшын,бэшээшын г.м.

Түрэлхи хэлээр шадабари (предметные результаты):

- Багшын, нүхэдэйнгөө хөөрэн , уншан текст хадуун абаха;
- Бүхэли үгөөр, зүбөөр,ойлгосотойгоор, уранаар уншаха;
- Текстын нэрын удха ойлгохо,үгтэн нэрэнүүд сооноо текстын удхада таараха нэрэ шэлэх

Литературна уншалга. Календарно-тематическа түсблэл

Долоон хоногто – 2 саг, жэлэй 68 саг

№	Урогой темэ	Угтэпэн саг	Литературоведческэ болон хэлэлгын мэдэсэнууд	Зохёолой анализ хэхэ арганууд. Хэлэлгэ хугжоолгын ажалай янзанууд.	Гэрэй даабари
1-2	Турэлхи хэлэн ба Буряад хэлэн тухай шулэгуудэй баглаа	2	Уран зохеолой уран арганууд тухай мэдэсэ.	Уран уншалга, Хоорэлдоон	Шулэг сээж
3	Байгал далай - манай баялиг. Хобраков Д. «Байгалаа гамнаял»	1	Рассказ тухай ойлгосо, бурилдуулгэ. Уран шулэгтэй танилсалга.	Хоорэлдэн Уран уншалга	Н.7-8 Н.9
4	Калашников И. «Сэсэгэй унэр»	1	Угэнуудэй тайлбарилга	Уран уншалга	Н.11
5	Дугаров Э. «Гулзооргэнэ»	1	Угэнуудэй таалбарилга	Уран уншалга	Н14-17
6	Жамбалон А. «Ой модоной аша тупа». Даабаринууд	2	Познавательна зохеол тухай мэдээсэл дэбжуулгэ	Хоорэлдоон	Н18-19, Сочинени бэшэхэ
7	Жамбалон А. «Ерээдуйн нарпад»	1	Познавательна зохеол тухай мэдээсэл дэбжуулгэ	Уншалгын шанар нарижуулга	Н. 20-22
8	Дашабылов Г. «Ойн барабанша»	2	Рассказ тухай ойлгосо, буридуулгэ. Авторай позици		Н.23-25
9	Таабаринууд	1	Уран хэлэлгэ. Уран арганууд тухай эхин дэбжуулгэ	Таабари таалга, уншалга	Н 28-29
10	Онъпон угэ	1	Уран хэлэлгэ. Онъпон угэнуудэй далда удха	Гол панал бодол эрилуулгэ.	Н30-32
11	Уреэлнууд	1	Уран хэлэлгэ	Гол панал бодол элируулгэ	сээжэлд

12	Буряад арадай онтохонууд. «Унэгэнэй хани нухэсэл»	2	Онтохон тухай ойлгосо ургэдхэхэ. Персонажуудые харуулпан аргууд	Онтохоной гол удха. Хани нухэсэл тухай хоорэлдоон	Н.49-51 хоорэхэ
13	«Гурбалдайн гурбан сэсэн»	1	Онтохон тухай ойлгосо ургэдхэхэ. Персонажуудые харуулпан аргууд	Онтохоной гол удха. «Сэсэн» гэпэн угэ ямар ондоо угоор элирхэйлжэ болохоб?	Н.52-57
14	Шадамар Шалхагар хоер.	1	Онтохон тухай ойлгосо ургэдхэхэ. Персонажуудые харуулпан аргууд	Ямар оньпон угэнуудтэй удхаараа таарахаб?	Н.58-62
15	«Ангуудай суглаан»	1	Персонажуудые харуулпан аргууд	Энэ онтохон ямар литературна онтохонтой удхаараа адлиб?	Н.62-64
16	Россин арадуудай онтохонууд. «эгэшэ Аленушка ба дуу Иванушка»	2	«Эгэшэ Аленушка ба дуу Иванушка» гэпэн ород арадай онтохонтой танилсуулха, пурагшадай угын ноосэ элбэгжуулхэ, уран хэлэ хугжоохэ	Уран уншалга	Н.68-73
17	«Эрдэм номой аша тупа.»	1	Татар арадай онтохонтой танилсуулха, пурагшадай угын ноосэ элбэгжуулхэ		Н.74-75
18	«Унэгэн юундэ улаан бэ?»	1			Н.76-79
19	«Могой хун хоер.»	1			Н.79
20	«Толготой пэн гу, али угы пэн гу?»	1			Н.84
21	«Уер»	1	Шэнэ онтохонтой танилсуулха, зохеолой удха, нэрээрнь тухайлха шадабари буридуулхэ, уншалгада дура хуммужуулхэ	Хоорэлдоон. Зохеолой анализ. Уран уншалгага гуйсэдхэхэ зорилго табилга	Н.86
22	«Хэзээдэш хэмээ бу алда»	2	Шэнэ онтохонтой танилсуулха, зохеолой удха нэрээрнь тухайлха шадабари буридуулхэ, уншалгада дура хумуужуулхэ		Н.91-95

23	Намар тухай шулэгууд	1	Уншалгын шанар хугжоохэ. Аман хэлые баяжуулха болон хугжоохэ.		Н.101
24	Нимбуев Ш. «Баян ургаса». Намсараев Х. «Шубуудай аян»	1	Уншалгын шанар хугжоохэ. Аман хэлые баяжуулха болон хугжоохэ. Ухибуудэй уран пайханда нарин хандалга хугжоохэ, жэнхэни буряад хэлэлгэ шагнажа пургаха. Хунэй ажал худэлмэри хундэлхые хумуужуулхэ		Н.105
25,26	Абидуев Б. «Эрэн гуроопэ эмээлэгшэ»	2	Литературна онтохонуудай онсо илгаае элируулхэ; хуугэдые Б.Д. Абидуевай зохоохы замтай танилсаха; пурагшадай аман хэлэлгэ хугжоохэ.	Хоорэлдоон. Зохоолой анализ	Н.109-112 Н.114-124
27	Дашинимаев Д. «Туламтай шоно»	1	Турэлхи хэлэндээ, номдоо дуратайе хумуужуулхэ; онтохон ямар пургаалтайб гэжэ ойлгуулха	Хоорэлдоон. Зохоолой анализ	Н.125-136
28	Номтоев Ц. «Зоригтой хоер»	1		Хоорэлдоон. Зохоолой анализ	Н.138-143
29	Тумунов Ж. «Хулэг минии морин»	1		Уран уншалга	Н.146
30	Убэл тухай шулэгууд Намжилов Ч-Р. «Убэл» Пушкин А. «Убэлэй харгы»	1	Шэнэ шулэгуудэй удхыень тайлбарилха. Авторай сэдьхэлэй байдалые хубилалта ажаглаха. Хуугэдэй уран зохоол ойлгон уншажа пургалгы ургэлжэлуулхэ. Хуугэдэц поэтическэ дулаан шагналга, уран угын пайханда наринаар хандалгы ургэлжэлуулхэ.	Уран уншалга	Н.148
31	Г Чимитов Елко». Гармажапов Б. «Туруушын сапан» Чимитов Г. «Жабар убгэн»	1			

32	Тэнгэришуулэй хоорондохи дайн. Баатарай газар дээрэ турэлгэ	2	Шэнэ улыгэртэй танилсуулха. Эпос, улыгэр улыгэршэн г.м. ойлгосонууд дээрэ худэлмэри унгэргэхэ. Арадай Аман зохоолдо понирхол туруулхэ.	Булэг болон хубаалга.	Н.4-5
33	Нюпата- Ньюргай гэжэ нэрэ хубуундэ угтэбэ Баатар бэээ бээлжэ, Гэсэр боложо тодорбо	1	Уран пайхан угын хусоор, ухибуудэй хугжэлтэдэ нулоолжэ, уран зохоолой пайхан орон руу ухибуудые шэглуулхэ; ухибуудтэй хамта тусэб табин, асуудал табин аман хэлэлгэ хугжоохэ, ойлгогдоогуй угэнуудтэй танилсуулха; удха дээрэнь худэлхэ.	Булэг болон хубаалга.	Н.6-9
34	Гэсэрэй гурбадахи памган- Алма Мэргэн хатан	1	Уран пайхан, гуймгэ уншалга дээрэ худэлхэ. Хундэ муе хэбэл, оортоо муе хэхэ гэгэн ойлгосо хумуужуулхэ	Булэг болон хубаалга.	Н.17-19
35	Гэсэр Орголи эрэн гуроопые. Шэрэм- Минаата хааниие. Абарга – Сэсэн мангадхаей бута сохибо	1		Булэг болон хубаалга.	Н.20
36	Гэсэр Шара голой хаашулые дараба.	1		Булэг хубаалга.болон	Н.25
37	Батожаров Ц. «Сагаан нарын амар мэндэ».Буряад Сагаалганай тобшохон туухэ	1	Ухибуудэй Сагаалган тухай мэдэсые ургэдхэхэ ,буряад арадай уг гарбалтай, еһо заншалтай танилсуулха. Угаа сахижа ,хундэлжэ ябахыень зааха	Уран уншалга	Н.32 Н.33
38	Ю Бухаев «Сагаалганай магтаал» Хубуухэйн	1		Уран уншалга	Н.36

	С. «Сагаалган».				
39-40	Луу болон бусад амигадай арбан хоёр жэлдэ нэрээ угэн тухай	2	Арадай онтохонууд тухай нурагшадай мэдэсые ургэдхэхэ. Онтохо хоорулжэ хэлэлгэ хугжоохэ	Уран уншалга	Н.40-43
41	Хабар. Д. Улзытуев, Хабар. Н.Дамдинов	1	Шэнэ шулэгуудэй удхыень тайлбарилха. Авторай сэдхэлэй байдалые хубилалта ажаглаха. Хуугэдэй уран зохеол ойлгон уншажа пургалгыг ургэлжэлүүлхэ. Хуугэдэц поэтическэ дулаан шагналга, уран угын пайханда наринаар хандалгыг ургэлжэлүүлхэ.	Уран уншалга	Н.44
42	Эжы, эжы,эжыхэмни. Ц.Цыриторон, Эжы.Ц.Бабуева, Эржэн. Э. Дугаров	1		Уран уншалга	Н.51
43	Хабсагай.М. Лермонтов, Хуһан .Ц.Номтоев Хуһанай үгэ. Ж.Зимин	1		Уран уншалга. Сээжэлдэхэ	Н.53
44	Үншэдэй үхэл. Х.Намараев	1	Уран уншалгын. Гуймгэ уншалгын дадалнуудые нарижуулха. Булаг хооруулжэ, аман хэлэлгэ, анхарал, ухаан бодол хугжоохэ.	Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.56
45	Хабарай үдэшэ Б.Абидуев	1		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.62
46-47	Һэргэг нойр. Ч.Цыдендамбаев	2		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.65
48	Ц. Номтоев Алтан гартан	1		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.75
49	Ц.Номтоев Ашата	1		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.82

	үбгэн			Булэг болон хубаалга.	
50	Ж.Тумунов Талын Бүргэд	1		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ Булэг болон хубаалга.	Н.94
51	Арсалдаан. Б.Базарон	1		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.104
52	Г.Чимитов «Баабгайн хүбүүн», «Үнэгэн шоно хоёр»	1	Литературна онтохонуудай онсо илгаае элируулхэ; хуугэдые зохоохы замтай танилсаха; хурагшадай аман хэлэлгэ хугжоохэ.	Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.107
53	Э.Манзаров «Үнэгэнэй хургуули», «Барилдааша Баабгай»	1		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.115
54	И.Крылов «Гэрэл ба рмагшан»	1		Уран уншалга	Н.118
55	Ц-Д. Дамдинжапов Арюухан хүбүүн	1		Уран уншалга	Н.122
56	Н.Дамдинов Мартамхай хонишон	1		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ Булэг болон хубаалга.	Н.125
57	Ц-Б. Бадмаев Залхуу Шагдар	1		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.130
58,59	А. Жамбалон «Дурамбай – хёрхо	2		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ Булэг болон хубаалга.	Н.135

	нүдэн»				
60,61	Г.Бадмаева «Гэмтэй бэшэб...»	2		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ Булэг болон хубаалга.	Н.153
62-64	Ц.Дондогой «Һаазгай»	3		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.163
65	Наранай туяа. Б Абидуев, Наран ба хүүгэд. Ц. Цыремпилов	1	Шэнэ шулэгуудэй удхыень тайлбарилха. Авторай сэдхэлэй байдалые хубилалта ажаглаха. Хуугэдэй уран зохоол ойлгон уншажа пургалгыг ургэлжэлүүлхэ. Хуугэдэц поэтическэ дулаан шагналга, уран угын пайханда наринаар хандалгыг ургэлжэлүүлхэ.	Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.182
66	Үглөөгүүр ойдо Б.Базарон, Үүлэн А.Пушкин	1		Уран уншалга.Удхыень хөөрэхэ	Н.184
67	Уһан тухай үгэ. Ч-Р. Намжилов,Улаалзай. Б.Базарон	1		Уран уншалга.	Н.187
68	Шалгалтын хүдэлмэри	1			
	Итого	68 часов			

4-дэхи классай һурагшад иимэнууд шадабари ба дуршэлтэй болохо ёһотой болоһон байха:

1. 4-дэхи классай һурагшад текст дээрэ худэлхэдоо, хэлэлгэ хугжоолгоор иимэнууд шадабари ба дуршэлтэй болохо ёһотой болоһон байха;
2. Туруушын классуудта оложо абахан уншалгын дуршэлыг улам хайжаруулха, ямаршыг текстын аянга баримталан, зубоор, уран гоёор, тургоор, алдуугуйгоор уншадаг болохо;
3. Гэртээ бээ даагаад уран зохоолнуудыг уншахад уршэлтэй боложо шадаха;

4. Уншаханз охёолойngoо нэрыень, авторыень, гол геройнуудыень тусхай дэбтэр дээрэ бэшэжэ хураха.
5. Текстын хубинуудай удхын холбоо ба хойно хойнохоо болохон уйлые оороо оложо шадаха. Уншахан текстдээ тусэб табижа шадаха.
6. Уйлэдэгшэ нюурнууд тухай ханамжаяа текст соогоо оложо, тэдэнэй хэрэг ябадалые сэгнэжэ шадаха;
7. Уншахан юумэнэйнгээ гол удхые оорынгоо угоор хоорэхэ, текст сохи угэнуудэй онсо илгаае ойлгожо абаад, хэлэлгэ соогоо хэрэглэхэ шадабаритай болохо.
8. Уншахан материалаингаа гол удхые оороо хэлэжэ, текст сохи угэнуудэй онсо удхыень ойлгожо шадаха;
9. Уйлэдбэрилэгшэ нюурнуудые, байгаалие тодорхойлон, зураглан харуулхан, угэнууд ба мэдүүлэлнуудые текст соогоо олохо дуршэлтэй болохон байха.

Перечень учебно-методического обеспечения

1. С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева «Турэлхи хэлэн», 1-2 хубинууд, 2012
2. С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева Ажалай дэбтэр 1-2 хубинууд, 2012

Список литературы для учителя

1. С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова , Д-Ц.Х. Бадмаева Ажалай дэбтэр 1-2 хубинууд., 2010
2. С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова , Д-Ц.Х. Бадмаева «Турэлхи хэлэн», 1-2 хубинууд, 2010
3. С.Ц.Содномов методическа дурасхалнууд: Турэлхи хэлэн 4 класс, У-Удэ: «Бэлиг хэблэл», 2010
4. С. Ц. Содномов. Эхин классудта уншалгын зарим асуудалнууд У-Удэ: «Бэлиг хэблэл», 2010

Список литературы для учащихся

- 1.С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева Ажалай дэбтэр 1-2 хубинууд., 2010
2. С. Ц. Содномов. Эхин классудта уншалгын зарим асуудалнууд У-Удэ: «Бэлиг хэблэл», 2010
- 3.С.Ц.Содномов, Д.Д.Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева «Турэлхи хэлэн», 1-2 хубинууд, 2010
- 4.С.Ц.Содномов методическа дурасхалнууд: Турэлхи хэлэн 4 класс, У-Удэ: «Бэлиг хэблэл», 2010